לאו דנבילה איבא בינייהו. ה"ג הוי מלי למימר טריפה דכתיב (שמות כב) **ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו וליכא למימר לכולי עלמא לא לקי אהכהוא לאו דטריפה דהוי ליה לאו שבכללות דאיסורין לבשר קדשים שיצאו חוץ למחיצה ולהוציא העובר את ידו קודם שחיטה בפרק בהמה המקשה** (חולין דף מח.) **דהא לטריפה דכתיב בהדיא לא הוי לאו שבכללות כדמשמע בר"פ כל שעה** (פסחים דף יד.) **גבי נותר**[א] **וגבי גת ומבושל**[ב] **וע"ש ולענין קדשים ועובר הוא דהוי לאו שבכללות והא דאמר בפרק אלו הן הלוקין** (מכות דף יח.)[ג] **גבי זר שאכל את העולה חוץ לחומה לפני זריקה ופריך ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו התם לאו מלקות ממש קאמר אלא איסורא בעלמא כדמוכח סוגיא דהתם דאיסורא קאמר וג"ל לתרץ דלהכי לא קאמר טריפה דאפילו רבי יוסי הגלילי לא חשיב ניתוק כיון דלא ניתק כל מה שבאו דבגלון [כולן] נמי קדשים שיצאו חוץ למחיצתן והתם לא קאי לגבי תשליכון ואע"פ כן מצאתי בספר אחד לאו דנבילה וטריפה איכא ביניייהו אבל תימה לי אמאי לא קאמר לקט שכחה ופאה איכא ביניייהו ופליגא גדולה מאד דשבק לקט שכחה ופיאה דאיירי בהו ועקט נבילה וג"ל דמעיקרא בעי למימר דנבילה איכא ביניייהו וכיון דאשכחן מילתא דאיכא דאיכא ביניייהו איכא למימר דלתרוייהו מכפרת על לקט שכחה ופיאה לרבי יוסי הגלילי דלא חזיר ניתוק בדבריו מכפר אע"ג דלאו ניתוק גמור הוא ומעיה ר' עקיבא דסבירא ליה כל לאו שכתב עשה אחריו אע"ג דלאו ניתוק הוא לתקן אחריו הלאו לאחר שעבר עליו עולה מכפרת עליו ותנא לקט שכחה ופאה והוא הדין לנבילה וקאמר ליה רבי עקיבא בלקט שכחה ופאה מודינא לך דלדידי סבירא לי דהוי ניתוק גמור לתקן הלאו אחר שעבר עליו דסבירא לי כרבי ישמעאל דאמר פרק הגוזל קמא** (ב"ק דף לד.) **מלות פאה להפרים מן הקמה לא הפרים מן הקמה כו' עד רבי ישמעאל אומר אף מפרים מן העיסה ומפרש התם דאפילו אית א"ל דשיעור קונה הכא חייב משום דכתיב תעזוב ותירא אלמא אפילו אחר שעבר הלאו לגמרי אמר קרא תעזוב ותפטר אם כן הוה ליה ניתוק גמור אבל נבילה לא אבל בתר הכי דקאמר דלכולי עלמא בעי ניתוק גמור אז צריך לומר דלקט שכחה ופאה איכא ביניייהו אשל"כ מאי ביניייהו א"ל דמעיקרא ס"ד דלכולי עלמא תעזוב להכא משמע וניתוק גמור הוא מיהו רבי עקיבא שמעיה לת"ק דאפילו אי לא הוי ניתוק מכפר מדלא חזיר בהדיא ניתוק לעשה אם כן הוא הדין נבילה יכול**

(ג) **וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל והיא במתן**

[א] בלאו דנבילה קא מיפלגי ר"ע סבר לאו מעליא הוא ורבי יוסי הגלילי סבר לאו לאו מעליא הוא אביי אמר דב"ע לאו דנבילה לאו מעליא הוי והכא בתעזוב קא מיפלגי דרבי עקיבא סבר תעזוב מעיקרא משמע ורבי יוסי הגלילי סבר השתא משמע ת"ר [ב] כיצד מתודה עויתי פשעתי וחטאתי וכן בשעיר המשתלח הוא אומר [1] והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם וכן במשה הוא אומר [2] נושא עון ופשע וחטאה דברי ר' מאיר וחכ"א [3] עונות אלו הזדונות וכן הוא אומר [3] הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה [ג] פשעים אלו המרדים וכן הוא אומר [4] מלך מואב פשע בי ואומר [5] אז תפשע לבנה בעת ההיא לכל חטאתם אלו השגגות וכן הוא אומר [6] נפש כי תחטא בשגגה ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות [ד] אלא כך היה מתודה חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני וביתי וכו' וכן בדוד הוא אומר [7] חטאנו עם אבותינו העוינו הרשענו וכן בשלמה הוא אומר [8] חטאנו [7] (והרשענו ומרדנו) וכן בדניאל הוא אומר [9] חטאנו [8] (והעוינו) והרשענו ומרדנו [9] אלא מהו שאמר משה נושא עון ופשע וחטאה אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בשעה שישראל חוטאין לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות אמר רבה בר שמואל אמר רב הלכה כדברי חכמים פשיטא [10] יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתבר טעמיה דר' מאיר דקמסייע ליה קרא [ה] [א] דמשה קמ"ל ההוא דנחית קמיה דרבה ועבד בר"מ א"ל שבקת רבנן ועבדת בר"מ א"ל בר"מ סבירא לי כדכתיב בספר אורייתא דמשה: ת"ר [ו] [10] וכפר בכפרת דברים הכתוב מדבר אתה אומר בכפרת דברים או אינו אלא כפרת דמים הרי אני דן נאמרה כאן כפרה ונאמרה להלן [11] כפרה מה כפרה האמורה בשעיר דברים אף כפרה האמורה בפר דברים ואם נפשך לומר הרי הוא אומר [12] והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ועדיין לא נשחט הפר מאי ואם נפשך לומר וכי תימא נילף משעיר הנעשה בפנים שכפרתו בדמים הרי הוא אומר וכפר ועדיין לא נשחט הפר ומנין

[ב] בלאו דנבילה קא מיפלגי. דכתיב עשה אחריו לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה (דברים יד) ומיהו על כרחך אין זה ניתק לעשה דהא נתינתה לגר אי אפשר לאחר שעבר על לא תעשה של אכילה ועל כרחך עשה מעיקרא משמע לא תאכלו כל נבילה אלא לגר תתננה ולא תאכלוה: **רבי עקיבא סבר לאו מעליא הוא.** ולוקין עליו ולאו דלקט שכחה ופאה נמי עשה דכתריה מעיקרא משמע והכי קאמר קרא (ויקרא יט) ולקט קציר לא תלקט אלא לעני תעזבנו ולא תלקטנו ולקי עליה ואין עולה באה עליו: **ור' יוסי הגלילי סבר.** לאו דנבילה אע"ג דעל כרחך עשה דכתריה מעיקרא משמע הואיל ודכתריה דלאו כתיב אין לוקין עליו דלא דמי ללאו דחסימה ובאה עליו עולה ולאו דלקט שכחה ופאה נמי אפילו אמרינן דעשה דכתריה מעיקרא (ג) הוא משמע לא לקי עליה: **אביי אמר דב"ע לאו דנבילה.** דע"כ עשה דכתריה מעיקרא משמע ולאו מעליא הוי ומלקין עליה: **והא בשעוזב.** הכתוב אחר לאו של לקט שכחה ופאה קא מיפלגי: **רבי יוסי סבר השתא משמע.** אחר שלקט ועבר על לא תעשה נתקו הכתוב לעשה ולוהו לעוזבו שם לעני ולגר ולפיכך אין לוקין עליו: **ור"ע סבר.** מעיקרא קודם לקיטה קאי עשה ולקי עליה דלא ניתק לעשה ואין עולה באה עליו: **וכן בשעיר המשתלח הוא אומר.** עונות תחילה ואח"כ פשעים ואחר כך חטאים: **המרדים.** העושה להכעיס: **מלך מואב פשע בי.** מרד בי: **אז תפשע לבנה.** מרדו יושבי לבנה על מלך יהודה: **חוזר ומתודה כו'.** בתמיה אם על זדונות ימחלו לו אין צריך לבקש שוב על השגגות: **עשה להן זדונות כשגגות.** והכי קאמר נושא עון ופשע כחטאת שוגג: **דקא מסייע ליה קרא.** דוידוי יוה"כ גופיה: **הוה דנחית.** שליח ציבור שמסדר בתפלתו של יום הכפורים סדר עבודותיו של כהן גדול על שם ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד): **וכפר.** מה שאמור בפרו וכפר בעדו ובעד ביתו (ויקרא טז) דברי וידוי: **נאמר נהן.** בשעיר המשתלח יעמד חי לפני ה' לכפר עליו (שם): **ואם נפשך לומר.** להשיב תשובה על גזירה שוה זו לומר שאין וכפר אלא במתן דמים על כרחך מייה ודיה תיפוק לך דלא אפשר למימר הכי שהרי הוא אומר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ואחר כך ושחט את פר החטאת וגו' על כרחך וכפר בעדו ועדיין לא נשחט אלמא כפרה זו בדברים היא: **מאי אם נפשך לומר.** מה היה להשיב לו דלאיצטריך ליה טעמא אחרינא: **וכי תימא נילף.** האי וכפר מכפרה דכתיבא בשעיר הפנימי דכתיב (ג) **היא דבתר מתן דמים כתובה ועוד שאין בו וידוי:**

ומנין

[ג] בלאו דנבילה קא מיפלגי. ר"ע סבר לאו מעליא הוא ורבי יוסי הגלילי סבר לאו לאו מעליא הוא אביי אמר דב"ע לאו דנבילה לאו מעליא הוי והכא בתעזוב קא מיפלגי דרבי עקיבא סבר תעזוב מעיקרא משמע ורבי יוסי הגלילי סבר השתא משמע ת"ר כיצד מתודה עויתי פשעתי וחטאתי וכן בשעיר המשתלח הוא אומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם וכן במשה הוא אומר נושא עון ופשע וחטאה דברי ר' מאיר וחכ"א עונות אלו הזדונות וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה פשעים אלו המרדים וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי ואומר אז תפשע לבנה בעת ההיא לכל חטאתם אלו השגגות וכן הוא אומר נפש כי תחטא בשגגה ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות אלא כך היה מתודה חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני וביתי וכו' וכן בדוד הוא אומר חטאנו עם אבותינו העוינו הרשענו וכן בשלמה הוא אומר חטאנו (והרשענו ומרדנו) וכן בדניאל הוא אומר חטאנו (והעוינו) והרשענו ומרדנו אלא מהו שאמר משה נושא עון ופשע וחטאה אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בשעה שישראל חוטאין לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות אמר רבה בר שמואל אמר רב הלכה כדברי חכמים פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתבר טעמיה דר' מאיר דקמסייע ליה קרא [ה] [א] דמשה קמ"ל ההוא דנחית קמיה דרבה ועבד בר"מ א"ל שבקת רבנן ועבדת בר"מ א"ל בר"מ סבירא לי כדכתיב בספר אורייתא דמשה: ת"ר [ו] וכפר בכפרת דברים הכתוב מדבר אתה אומר בכפרת דברים או אינו אלא כפרת דמים הרי אני דן נאמרה כאן כפרה ונאמרה להלן כפרה מה כפרה האמורה בשעיר דברים אף כפרה האמורה בפר דברים ואם נפשך לומר הרי הוא אומר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ועדיין לא נשחט הפר מאי ואם נפשך לומר וכי תימא נילף משעיר הנעשה בפנים שכפרתו בדמים הרי הוא אומר וכפר ועדיין לא נשחט הפר ומנין

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ג מהל' עבודת יום"כ הל' ו ופ"ח מהלכות תשובה הלכה ח [טוש"ע א"ח סימן תרכא סעיף ה]:

תורה אור השלם

1. וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז כא
2. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: שמות לד ז
3. כִּי דְבַר יְיָ בָּזָה וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ: במדבר טו לא
4. וַיֵּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי הֲתֵלֵךְ אִתִּי אֶל מוֹאָב לַמִּלְחָמָה וַיֹּאמַר אֶעֱלֶה כָּמֹנִי כָּמוֹךָ בְּעַמִּי בְּעַמְּךָ בְּסוּסַי בְּסוּסֶיךָ: מלכים ב ג ז
5. וַיִּפְשַׁע אֲדוֹם מִתַּחַת יַד יְהוּדָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה אָז תִּפְשַׁע לִבְנָה בָּעֵת הַהִיא: מלכים ב ח כב
6. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגֶגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ויקרא ד ב
7. חָטָאנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ הֶעֱוִינוּ הִרְשָׁעְנוּ: תהלים קו ו
8. וְהֵשִׁיבוּ אֶל לֵבָם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ שָׁם וְשָׁבוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בְּאֶרֶץ שֹׁבֵיהֶם לֵאמֹר חָטָאנוּ הֶעֱוִינוּ רָשָׁעְנוּ: מלכים א ח מז
9. חָטָאנוּ וְעָוִינוּ הִרְשָׁעְנוּ וּמָרָדְנוּ וְסוֹר מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ: דניאל ט ה
10. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בְּעַדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: ויקרא טז ו
11. וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יֶעֱמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז י
12. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בְּעַדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ: ויקרא טז יא

רבינו חננאל

ואמרינן ר' יוסי הגלילי נמי הכי קאמר דכולהו לא תעשה שניתק לעשה ניהו, כגון דכתיב ופרט כרמך לא תלקט לא תעשה, ניתק לעשה לעני ולגר תעזוב אותם האידנא. ואמרינן בלאו דנבלה פליגי, דכתיב ביה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, ר' יוסי הגלילי סבר לא דמו להני אלא ההוא לאו מעליא הוא. ור' עקיבא סבר האי נמי לאו שניתק לעשה הוא דכל תנא בתרא לטפויי קאתי. **אביי אמר** בתעזוב פליגי, ר' עקיבא סבר מעיקרא משמע ואינו לא תעשה שניתק לעשה, אלא כגון לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו וגו', אבל הני לא. ור' יוסי הגלילי סבר תעזוב השתא משמע, כלומר לא תלקט ואם לקטת תעזבהו השתא. אומר עויתי פשעתי חטאתי וכו'. וחכמים אומרים חטאתי עויתי פשעתי כו'. ואסיקנא אמר רבה בר שמואל אמר רב הלכתא כחכמים. ואע"פ דר' מאיר מסייע ליה קרא. וההוא

מסורת הש"ס

(ג) [תוספ' פ"ב ה"ה], (ד) [כריתות כה:], (ה) [שבועות יב:], (ו) [ל"ל ד' [ל"ל והעוינו לשעבו], (ז) [ועל קבלת דוהמתודה למייחי ר"מ לא הסיבו עיין תו"ט פ"ד מ"ב ד"ה לעוונות], (ח) [ברכות ט. וש"מ], (ט) [מגילה כ:], (י) [שם מז:], (יא) [וע"ש תוס' ד"ה ולילקו משום בשר],

גליון הש"ם

גמ' בלאו דנבילה. עיין מולין דף פ ע"ב תוס' ד"ה הגם לממוסר זמן:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דקמסייע ליה קרא (דמשה) מז"מ וז"ב מרש"י משמע דל"ג ליה: (ב) רש"י ד"ה ור' יוסי הגלילי כו' דעשה דבתריה מעיקרא משמע לא כו' כל"ל ומיהת הוא משמע: (ג) ד"ה וכו מימא כו' והכיא ממתן דמים היא דבתר:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' מהו דתימא מסתבר טעמיה דר"מ דקמסייע ליה קרא דמשה. מלת דמשה נמחק וז"ב מרש"י ד"ה דקמסייע וכו' מוכח דלא גרים למשה וכ"כ בעל תפוח לעניים ובעל ש"י:

מוסף תוספות

א. דלגבי נותר שמפורש בהדיא וכו' לא חשיב לאו שבכללות. תוס' פסחים כד. ד"ה הא.

רבינו חננאל (המשך)

מרבנן דנחת קמיה דרבא ועבד בר' מאיר ואמר דכתיב בספר אורייתא דמשה, הלכתא כחכמים, ולא משגחינן להני כלהו דהא איפרקן כולהו, ופשוטים הם. ירושלמי תנא כיצד מתודים אומר עויתי פשעתי חטאתי וכו'. א"ר חגי בראשונה אומרים אנא השם ובשנייה אומרים אנא בשם. ואומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל וגו' דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים עונות אילו הזדונות כו'. ומתני' בתרוייהו קתני אנא השם. וקימא לן כמתני' דלגבי ר' לא משגחינן ברבי (חייא) [חגי] דאמר' ר' לא שנא ר' חייא מנא ליה. ועוד יש לומר כיון ג) שאין בה בתוספתא אלא עויתי פשעתי בלא הזכרת אנא השם בתחלה כלל, בא ר' חגי לומר בראשונה ובשניה מזכיר בשניהן אנא השם והרואה טעה. ירושלמי חד (אפי') [אסי] אמר לר' פנחס תא נמסור לך השם, א"ל (ליאור) [לית אנא] יכיל דאנא אכיל מעשר ואמר רב דרגיל בשם

ג) בלאו דנבילה קא מיפלגי. דכתיב עשה אחריו לגר אשר בשעריך תתננה וגו'. וא"ת אמאי לא [הוי לאו] מעליא, וכי מעוט דאיכא עשה מיגרע גרע, דהכי מסיק בפרק בתרא דמכות [נוז, ב] דלא תשא לגאות עשיתי לעשה דלגמוקי לאוין הוא דאתא. י"ל דלתרן [לר"מ] הוא דקאמר התם הכי, אבל מ"מ יכול לחיות דגרע טפי בהכי, אע"ג דלא גרע כמו לאו שניתק לעשה גמור כמו שפירשתי בסמוכין בפרק אותו ואת בנו [פח, א] ובפ"ק דמכות [ד, ב]. **בלאו דנבלה קמיפלגי.** ומתעצם כולהו מודו דמעיקרא משמע כדפיר' בקונטרס. וקשה לרבינו דאמרינן בהגהל קמא [נ"ק לד, ב] ובפ"ק דמכות [ו, ב] ובפרק בתרא דמכות [נוז, ב] מלות פיאה להפרים מן הקמה לא הפרים מן הקמה הפרים מן העומרים כו', ואמאי קיין דמעיקרא משמע ואינו מנתקו לעשה אם עבר ולקיבו. ואין נראה לומר דמדרבנן מייב, דהא בפרק בתרא דמכות מוכח מינה דלאו דלקט שכחה ופאה ניתק לעשה, וגם אין לומר דפליג אהכי תנאי דהכא, מדפריך (מהך ברייתא דמכות פיאה) [במכות מהך ברייתא דפאה] על ר' יוחנן דהתם דאמר אין לנו [אלא] זאת ועוד

תוס' ישנים

אחרת, משמע דכולי עלמא מודו ליה. מיהו י"ל קוגיא דמכות כמאן דאמר בסמוך תעזוב להבא משמע, והכי נמי משמע בפ"ק דרא"ש הנה [ד, ב] דלהבא משמע, דקתמר שעוכר על לקט שכחה ופיאה בכל אחתר ואייב להחזיק, דליכא למימר דלא מייב אלא בשליקטו אלא לגרוך עניים שלא היו בעיר ולא נתכוין לעבור, דהא פשיטא שהיה פטור כדאמרינן בהחוא [חולין קלד, ב] לעני ולגר תעזוב חוסם ולא לעורבים ולא לעוללים. אבל אין נראה לרבינו לפרש דג(ו)כולי עלמא מודו בתעזוב להבא משמע כקוגיא דמכות ובלאו דנבלה פליגי לאוד, דא"ל הוה מוקי פליגתייהו דלא אייבו אם כלל ולא מוכחת מילתא דכל דבהא פליגי, אבל לפי' אחי פשיר דפליגי נמי בלקט שכחה ופאה. ור' ירמיה דנקט בלאו דנבלה לפרושי מילתייהו נקטה, דהא דאמר מעיקרא דהוא לכולי עלמא, הכי נמי תנא קמא למיקטו בלאו דלא דלא חשיב כי דוכלא. עשה זדונות בשגגות. וקן ים נמי לפרושי לקרא דוהתודה עליו שהתודה עליו שיעשה פעמים עונות (עליהם) [שלהם] כחטאותם. הלכה כדברי חכמים. מיכן יש לומר בוידוי יום הכפורים תמילה חטאתינו עוונותינו ופשעינו.

ד) לפנינו בתוספתא איתא בהדיא אלא הסם עויתי וכו' ואולי לגפני כיגינו לא היה הגי' כן בתוספתא ועי' בגל"ש פ"ש בהגיה דבני רבינו ז"ל אלו ע"ש. ה) עי' במל"ר קהלת על פסוק אם הכל עפה בעמו ע"ש היטיבו.

ומנין שבאנא. יהא וידוי זה: **נאמר בפרה בחורב.** במעשה עגל (שמות לב) **חולי אהפרה בעד חטאתכם: מה להלן באנא.** אנא חטא **העם הזה** וגו': **ומנין שנאמר.** אנא ה': **בעגלה ערופה.** כפר לעמך **ישראל ואל תשת דם בקרב עמך ישראל ונכפר** לדם הדם: דברים כא ח **לה שיהא אומר** לא יליף מאי דהוה הוה אלא עגלה ערופה תיליף מחורב וכי תימא ה"נ **והתנן** [ויקרא עז] **והעמיד אותם לפני ה'** אבל לא לקרבן כל כך לגד **הסיכל** עד שהוא בא לשוחטו היו מקריבין אותו כדתנן לקמן (דף נג:) **הביאו לו** את **השעיר שחטו** וכו': **נלפון המזבח.** כלומר משון מכנגד המזבח לגד צפון שיהא כנגד אויר שבין מזבח לגפון דאע"ג דלא שחיט ליה הכא מ"מ כל מעשיו טעונין צפון ואשמועינן שאין לפון כנגד מזרחו של מזבח: **קלפי.** אשקור"ן בלע"ז: **של אשכרוע.** ברוש: **יהושע בן גמלא.** כשנתמנה בכהונה גדולה: **בן קטין.** כ"ג היה: **עשה י"ב דד.** ליליקת הסיס: **מוכני.** מפרש בגמרא גלגל לשקעו (ג) בו בצור שיהו מימיו מחוברים למימי הכיור ואי לא הוו מיפסלי בלינה לפי שקדשו בכלי ולא כצור קדשים הוא ליפסל מיס קדושים: **נכרשם.** מנורה ודומה לו בספר דניאל (ה) לקבל נכרשתא דדהבא במעשה בלשאצר: **שפרשם סוטה לפונה עניה.** ולא יעטרך להביא תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה במקדש: **נקונו ונעשו נסים לדלפותיו.** שם הא"ש נקונו ונס שלו מפורש בגמרא [לח.]: **גמ' מדקאמר לנפון המזבח.** שהולרך למזבח מכנגד המזבח ולנפון: **מכלל דמזבח לאו בצפון הוי קאי.** אין כלום מן המזבח בצפון העזרה ואי הוו קיימי כנגד מזרחו של מזבח פוסתא לאו בצפון קיימי: **לפונה על ירך המזבח.** לפונה לשון אויר משמע הך ה' (ד) **יתירה** (ב) אל לפון שהוא האויר הפנוי: **והא רישא ר"א בר"ש** (ה). דאמר מזבח מקצתו בצפון שהכשיר שחיטת הפר בין האולם ולמזבח: **כולה רא"י** (ו) **ומני.** בריש"א פר היה עומד בבין האולם ולמזבח סמוך לבין האולם ולמזבח אבל מקצתו לפונים של מזבח שהיה מקרבן אבל הפתח בכל יכולת משום חולשת הכהן ויותר מכאן לא יכול לקרבן [ח] דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח לאו בצפון הוא: **הרי זה בור.** אפי' בדרך ארץ אינו בקי: **ג' שהיו מהלכין בדרך.** לא יאכו זה אחר זה אבל בשורה אחת וכן מצינו במלאכי השרת מדכתיב (בראשית יח) שלשה אנשים עליו מכבל שבשורה אחת הוו קיימי זה אבל זה לאי זה אחר זה קיימי אין זה נגביה עליו אבל ראשון: **כדי שיתכפסה בו רגו.** הא דתקני מימינו לא שילך אצלו אבל מאחוריו ומיהו גדול לימין וקטן לגד שמאל אבל גדול ושניהם אחורי הרב ממש: ה"ג **והתניא המהלך כנגד רגו הרי זה בור אחורי רגו הרי זה מקום:** דמלדד אצלדו. לא אבל ממש ולא אחורי ממש אבל שיכסה בו רגו מקצת גד רגו: **יכול יתן שנים על זה ושנים על זה.** והכי קאמר קרא ונתן על כל אחד משניהם גורלות דמשמע שנים: **ת"ל גורל אחד לה'.** אין כתיב שם אבל על אחד מהם ואין כתיב עזאזל אבל על אחד מהם: **יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה.** לקיים ונתן גורלות שנים על כל אחד משניהם ואיזה שילקה יעשה לשם: **ת"ל אחד.** ממשמע שנאמר גורל לה' יודע אני שהוא אחד וכי כתיב אחד לדרשה כתביה: **יכול אף זה כן.** גורל שהשם כתוב עליו: **נדידו.** לכלים: **כילות**

יכול יתן שנים על זה. משמע דהכי פי' שנים שכתוב עליהם לשם יתן על של שם ושנים של עזאזל על של עזאזל אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יכול יתן על שם ושל עזאזל על זה ועל זה ואלו לא היא קמייתא משמע דב' על זה וב' על זה שיהיו של שם ושל עזאזל על זה ועל זה ומתרץ הכי יכול משהוא יתן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחליף ויתן על שם על של עזאזל ושל עזאזל על של שם: **ת"ל גורל גורל ריבה.** מיהו תימה לי דמעיקרא קאמר דמגורלות נפקא לן והדר מייתי בריתא דמגורל גורל נפקא ליה ועוד דלעיל דדשיני מדכתיב גורלות שיהו שניהן שוין וי"ל דהא דקתני גורלות של כל דבר לאו ממשמעות דגורלות נפקא ליה אלא ה"ק תנא גורלות שאמרה תורה של כל דבר הן לאו מהכא נפקא אלא מגורל גורל ריבה:

יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה כו'. פירש"י ויבכול איזה שילה לשם ואיזה שילה לעזאזל וא"ל לפרש כן דגמלא אלא הסם היה הגורל קובעת אלא הסם וקרא כתיב ועשהו חטאת ודרשינן מיניה בפרק טרף בקלפי (לקמן מ:) אלא הסם עושהו חטאת אלא הגורל אלא נ"ל לפרש יכול יתן של שם כו' כמו שיש בירושל' לאחר שנתן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחליף ויתן של זה על של זה לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על כל א' אי נמי לאחר שנקבעו יביא עוד ב' גורלות של שם ושל עזאזל ויניח של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל:

אמר

ומנין שבאנא נאמר כאן בפרה ונאמר להלן בחורב כפרה מה להלן באנא אף כאן באנא ומנין שבשם נאמר כאן בפרה ונאמרה בעגלה ערופה כפרה מה להלן בשם אף כאן בשם אמר אביי בשלמא חורב מעגלה ערופה לא יליף מאי דהוה הוה אלא עגלה ערופה תיליף מחורב וכי תימא ה"נ והתנן [ויקרא עז] **והעמיד אותם לפני ה'** אבל לא לקרבן כל כך לגד **הסיכל** עד שהוא בא לשוחטו היו מקריבין אותו כדתנן לקמן (דף נג:) **הביאו לו** את **השעיר שחטו** וכו': **נלפון המזבח.** כלומר משון מכנגד המזבח לגד צפון שיהא כנגד אויר שבין מזבח לגפון דאע"ג דלא שחיט ליה הכא מ"מ כל מעשיו טעונין צפון ואשמועינן שאין לפון כנגד מזרחו של מזבח: **קלפי.** אשקור"ן בלע"ז: **של אשכרוע.** ברוש: **יהושע בן גמלא.** כשנתמנה בכהונה גדולה: **בן קטין.** כ"ג היה: **עשה י"ב דד.** ליליקת הסיס: **מוכני.** מפרש בגמרא גלגל לשקעו (ג) בו בצור שיהו מימיו מחוברים למימי הכיור ואי לא הוו מיפסלי בלינה לפי שקדשו בכלי ולא כצור קדשים הוא ליפסל מיס קדושים: **נכרשם.** מנורה ודומה לו בספר דניאל (ה) לקבל נכרשתא דדהבא במעשה בלשאצר: **שפרשם סוטה לפונה עניה.** ולא יעטרך להביא תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה במקדש: **נקונו ונעשו נסים לדלפותיו.** שם הא"ש נקונו ונס שלו מפורש בגמרא [לח.]: **גמ' מדקאמר לנפון המזבח.** שהולרך למזבח מכנגד המזבח ולנפון: **מכלל דמזבח לאו בצפון הוי קאי.** אין כלום מן המזבח בצפון העזרה ואי הוו קיימי כנגד מזרחו של מזבח פוסתא לאו בצפון קיימי: **לפונה על ירך המזבח.** לפונה לשון אויר משמע הך ה' (ד) **יתירה** (ב) אל לפון שהוא האויר הפנוי: **והא רישא ר"א בר"ש** (ה). דאמר מזבח מקצתו בצפון שהכשיר שחיטת הפר בין האולם ולמזבח: **כולה רא"י** (ו) **ומני.** בריש"א פר היה עומד בבין האולם ולמזבח סמוך לבין האולם ולמזבח אבל מקצתו לפונים של מזבח שהיה מקרבן אבל הפתח בכל יכולת משום חולשת הכהן ויותר מכאן לא יכול לקרבן [ח] דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח לאו בצפון הוא: **הרי זה בור.** אפי' בדרך ארץ אינו בקי: **ג' שהיו מהלכין בדרך.** לא יאכו זה אחר זה אבל בשורה אחת וכן מצינו במלאכי השרת מדכתיב (בראשית יח) שלשה אנשים עליו מכבל שבשורה אחת הוו קיימי זה אבל זה לאי זה אחר זה קיימי אין זה נגביה עליו אבל ראשון: **כדי שיתכפסה בו רגו.** הא דתקני מימינו לא שילך אצלו אבל מאחוריו ומיהו גדול לימין וקטן לגד שמאל אבל גדול ושניהם אחורי הרב ממש: ה"ג **והתניא המהלך כנגד רגו הרי זה בור אחורי רגו הרי זה מקום:** דמלדד אצלדו. לא אבל ממש ולא אחורי ממש אבל שיכסה בו רגו מקצת גד רגו: **יכול יתן שנים על זה ושנים על זה.** ונתן גורלות שנים על כל אחד משניהם ואיזה שילקה יעשה לשם: **ת"ל אחד לה'.** אין כתיב שם אבל על אחד מהם ואין כתיב עזאזל אבל על אחד מהם: **יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה.** לקיים ונתן גורלות שנים על כל אחד משניהם ואיזה שילקה יעשה לשם: **ת"ל אחד.** ממשמע שנאמר גורל לה' יודע אני שהוא אחד וכי כתיב אחד לדרשה כתביה: **יכול אף זה כן.** גורל שהשם כתוב עליו: **נדידו.** לכלים: **כילות**

מו א מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה ג:
מז ב מיי' פ"ג מהל' עבודת יום"כ הל' ב:
מח ד מיי' שם הלכה ח:
מט ד ה מיי' פ"ג מהל' מת המטמא לכהנים הלכה יח ופ"ה מהלכות פיאת המקדש הל' יד:
נ ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הל' ה טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף יח:
נא ז מיי' שם פ"ה הל' ו טוש"ע שם סעיף טז:
נב ח ט מיי' פ"ג מהל' עבודת יום"כ הל' ח:
נג י מיי' פ"ג מהלכות מת המטמא הל' יח:

לעזי רש"י

אשקור"ן [אישקור"ן]. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

שנינו במשנתינו סידור הוידוי אנא השם כו', מנא לן. כתיב הכא כפרה, וכפר בעדו ובעד ביתו, וכתיב בחורב כפרה, שנאמר אתם חטאתם חטאה גדולה ונתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם, וכתיב וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה וגו', מה להלן בחורב וידוי כפרה באנא, אף הכא באנא. ומנא לן כי הוידוי בשם, גמר כפרה מעגלה ערופה, מה להלן בעגלה ערופה בשם, שנאמר כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי וגו', אף כפרה האמורה כאן בשם. ואקשינן דתגמור עגלה ערופה מחורב בכפרה כפרה שתהא טעונה אנא בוידוי. ועלתה בקושיא. תניא רבי אומר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו, אמר משה לישראל בשעה שאני מזכיר את שמו של הקב"ה, אתם המקשיבים ושומעין הבו גודל לאלהינו. כלומר אמרו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ירושלמי כשהיה כהן גדול מזכיר את השם הקרובים היו נופלין על פניהם והרחוקים אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח וכו'. ודייקינן מנהני מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי. מני ר' אליעזר בן יעקב היא דאוקימנא בפירקין קמא דריבא דמזבח בדרום קאי אליבא דר' אליעזר בן יעקב, והוא מפורש בזבחים תחלת פרק איזהו מקומן של זבחים, תתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר צפונה [ח] שהוא פנוי מן הכלים ואפי' ממזבח. והא רישא דמתניתין דקתני בא לו אצל ירך ופר היה עומד בין האולם ולמזבח, אוקימנא לר' אליעזר בר' שמעון. ופרקינן כולה ר' אליעזר בן יעקב היא, ותני בבין האולם ולמזבח ולא בין האולם ולמזבח ממש, כלומר לא צריכין צפון ממש. הסגן מימינו. אמר רב יהודה המהלך לימין רבו הרי זה בור. ואקשינן עליה מנהני דקתני הסגן מימינו ומדתניא שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול מימינו וקטן משמאלו וכן מצינו במלאכים מיכאל באמצע גבריאל מימינו רפאל משמאלו. ופרקינן לא בצידו שהוא כנגדו ממש, שהעושה כן הרי זה בור, וגם המהלך אחורי רבו הרי זה גם רוח, אלא דמצדד אצדודי פי' מקצתו כנגדו ומקצתו לאחוריו. ירושלמי חמשה דברים היה הסגן משמש א' הסגן מימינו. ב' הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך. ג' בתמיד אחז הסגן במימינו והעלהו. ד' הניף הסגן בסודרין. ה' לא היה מתמנה בכהונה גדולה עד שהוא נעשה סגן. וקלפי היתה שם ובה שני גורלות של אשכרוע. מהו אשכרוע, פוקסינון, י' פעמים היה כהן גדול מזכיר השם בו ביום, ששה בפר, ג' בשעיר ואחד בגורלות. הקרובים היו נופלים על פניהם והרחוקים היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ואלו ואלו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מהם, שנאמר זה שמי לעולם, לעלם כתיב. בראשונה היה אומר בקול רם משרבו הפרצים היה אומר בקול נמוך. בן קטין עשה י"ב דד לכיור כו'. תניא כדי שיהו י"ב אחיו הכהנים העסוקים בתמיד מקדשין ידיהן ורגליהן בבת אחת. כבר פירשנוהו למעלה כו' בפייס השני בתמיד של שחר, י"ג זכין בו, הוא וי"ב ב) הרי י"ג. מקדש הוא ואחריו מקדשין הי"ב כל אחד מדד אחד, נמצאו י"ב מקדשין בבת אחת. תנא שחרית במילואו. כלומר, בעליית הכיור מבית שיקונו והוא מלא מקדשין מן הדד העליון. ערבית, שחסרו מי הכיור, מקדשין מן התחתון. מוכני, גלגל. והוא כדתנן בסוף עירובין וממלאין מבור הגולה בגלגל בשבת. ודייקינן במקדש אין במדינה לא, דאולודי קלא בשבת אסור, וזה יש לו קול, כדתנן עד שהיו שומעין קול הצץ שנשה בן קטין מוכני לכיור, והן אומרים הגיע כו'. ומפורש בפרק שיני בשחיטת קדשים והוא שהיה מושך ומסלק הכיור מלא מים, מתוך הים שעשה שלמה שהיה משוקע בו כל הלילה שלא יפסלו מימיו בלינה. וגרסינן בירושלמי הים הזה בית טבילה לכהנים היה שנאמר והים לרחצה לכהנים בו. ואקשינן ולאו כלי הוא. ופרקינן כההיא דאמר ר' יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פחותים כרמונים. מתלפין תשעה ועשרים, א"ר סימון אילו הסכינים כדתנן במסכת מידות היא היתה נקראת בית חולפות ששם היו גוזרים את סכיניהם. פרק ב' בשחיטת קדשים, תי"ר כיצד מצות קידוש, מניח ידו הימנית וידו השמאלית על רגלו הימנית ומקדש, ר' יוסי בר' יהודה אומר מניח שתי ידיו זו על גבי זו ושתי רגליו זו על גבי זו ומקדש, אמרו לו הפלגתה אי אפשר לעשות כן, שפיר אמרו ליה, אמר רב יוסף וחבירו מסייעו, מאי בינייהו, אמר אביי [עמידה] מן הצד איכא בינייהו. ומאי טעמא לא מקדשי מישב דאמר קרא לעמוד לשרת מעומד.

המשך בעמוד ב'

ב) סוטה מו., ג) מכילתא פ' כלך, ג) לעיל כה: זבחים כ., ד) [ניטין מ.], ה) [זבחים עט.], ו) [תוליו לח.], ז) מס' ברך פרק פ"ד [ירושלמי נד:], ח) [עי' תוס' שבת נח: ד"ה קדמיי], ט) אין כתיב לה' אלא אחד ואין כתיב כו' כל"ל [וכ"מ בילקוט], י) [לעיל כה:], כ) בס"א ליתא: הך ה' יתירה,

תורה אור השלם

1. כִּפֶּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ יְיָ וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם: דברים כא ח
2. כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: דברים לב ג
3. זַכָּר צַדִּיק לִבְרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב: משלי י ז
4. וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא א יא
5. וְנָתַן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גּוֹרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיְיָ וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל: ויקרא טז ח

גליון הש"ס

גמ' הרב באמצע. עיין מגמות דף לא ע"ב תד"ה שמגאני: שם כבול יתן שנים על זה. עיין מגיגה דף ג ע"ב תד"ה מכם ובפר"ח מ"ח סי' תרלד ובספר בני מיים שם ובטורי אבן בגאון שהם מגילה דף ז ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' נכרשם של זהב על פתח של היכל: (ב) רש"י ד"ה בא לו כו' שלא היו מכניסין הסעירים בין האולם למזבח להגליל לשקעו: (ג) ד"ה מוכני כו' גלגל לשקעו בצור כל"ל ותיבת בו ממקן: (ד) ד"ה לפונה כו' הך ה' יתיי אל לפון: (ה) ד"ה והא רישא ר"ש בר"ש היא דאמר: (ו) ד"ה כולה רא"י היא ומני כו' כבין האולם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ונסים על זה ת"ל גורל (אמר מזרחי): [ב] שם וגורל (אמר מזרחי):

הגהות מהר"י לנדא

[א] רש"י ד"ה כולה רא"י וכו' דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח. ל"ל כנגד מערב המזבח:

תוס' ישנים

מה להלן באנא כו'. וא"ת תרתי אנא מנלן. י"ל דבתרא לא צריך קרא שהוא לשון תפילה. אי נמי ליענא דקרא אנא ה' הושיעה נא [תהלים קיח, כה] אנא שם נא [וגו'] לפפש עבדי כו' [בראשית נ, יז], אבל [אנא שהוא אומר בוידוי] דאינו לשון תפילה צריך קרא. מיהו אפילו לא הוה אנא כתרא הוה צריך קרא מנלן שחוכה לאמרו, אבל מ"מ לא נפיק מקרא מין שאינו אנא לשון תפילה. ה"ר יוסף. מאי דהוה הוה. כלומר משה אמר תפילתו כמו שחפץ.

דברים היה הסגן משמש א' הסגן מימינו. ב' הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך. ג' בתמיד אחז הסגן במימינו והעלהו. ד' הניף הסגן בסודרין. ה' לא היה מתמנה בכהונה גדולה עד שהוא נעשה סגן. וקלפי היתה שם ובה שני גורלות של אשכרוע.

ב) שם מוכנים נ"ט לוחא שיהא פנוי מכלום ואפי' ממזבח. ג) דנרי רבינו נ"ע דהא השוחט לא הי' צריך קידוש כלל דכשר מוד וכ"כ הרע"ב.

אמר אביי לשאר עמא דבירושלים. תימה דאביי גופיה אמר בפרק קמא דברכות (דף ט:) לקרילת שמע כוותיקין דל"ר יוחנן ווותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה והיינו קודם הנץ כדמשמע בפרק מי שמתו (שם דף כב:) דתנן גבי בעל קרי ילד לעטבול אם יכול לעלות ולהתכסות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויקרא וקאמר בגמרא (דף כה:) לימא תנן סתמא כר"א דאמר עד הנץ החמה אפילו תימא ר' יהושע דאומר כוותיקין דל"ר יוחנן כו' אלמא דגומרין אותה עם הנץ החמה היינו קודם הנץ דמוקי מתניתין דהתם דמוכחא דצריך לקרותה קודם הנץ כוותיקין[א] ועוד קשה על מה אנו סומכין שאנו קורין אותה אחר הנץ הרבה דאע"ג דל"ר יהושע עד ג' שעות ואמר רב יהודה אמר שמואל התם הלכה כר' יהושע גלאה דהלכה כאביי דאמר לק"ש כוותיקין דהוא בתרלאה ואומר ר"י דוותיקין נמי מודו דזמנה עד ג' שעות אע"פ שהיו ממהרין לקרותה עם הנץ החמה וכן משמע בפ' מי שמתו (שם דף כה:) דקאמר אפילו תימא ר' יהושע דאומר כוותיקין כו' משמע בהדיא שהם סוברים כרבי יהושע ואביי נמי לא נקט לק"ש כוותיקין אלא לומר דאע"ג דהלכה כאחרים לק"ש צריך לאחרו מעט עד סמוך להנץ כוותיקין כדי לסמוך גאולה לתפלה ומן הדין זמן ק"ש מתחיל כאחרים ומשך זמנה עד ג' שעות כדברי יהושע אלא שוותיקין מקדימין למצות ומשכימין לקרותה קודם הנץ כדי שתהא תפלה ביום אחר הנץ כדכתיב (תהלים עב) ייראוך עם שמש שהוא אחר זריחת השמש ומן הדין היה להקדימה כאחרים שאז הוא זמן קימה וכן לתפילין דקאמר התם [ב]לתפלה כאחרים פירוש לתפילין שאז הוא זמן קימה ותו לא חיישינן שמא יפיח בהן אלא שמאחרין ק"ש מעט עד סמוך להנץ כדי לסמוך גאולה לתפלה ומצא מתפלל ביום[ב] וכן משמע בירושלמי דקאמר מאן דאמר כדי שיהא רואה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו כו' עד אבל אמרו מצותה עד הנץ החמה כדי שיסמוך וכו' ובפרק תפלת השחר (דף כט:) משמע דקאי ייראוך עם שמש אתפלה גבי מתפלל עם דמדומי חמה דכתיב ייראוך עם שמש וגו' ואל תתמה דעם הנץ החמה מפרשינן קודם ועם שמש מפרשינן אחר זריחה דעם משמע בסמוך לו או מלפניו או מלאחריו והשתא למאי דפרישית ניחא דקאמר הכא לשאר עמא דבירושלים דמצוה היא להקדים עם הנץ כוותיקין ולפי שאין בכל בקיאין לעשות כוותיקין נקבע אותו זמן מיד אחר זריחה לשאר עמא דבירושלים שאין יודעין לכוין כוותיקין וא"ת והא אמרינן בפ"ק דברכות (דף ח:) א"ר שמעון בן יוחי משום ר"ע פעמים שאדם קורא ק"ש ב' פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בה אחת שהוא לילה ואחת משום יום ופסיק רבי יהושע בן לוי כוותיה אלמא קודם הנץ ליליא הוא ותחלת זמנה דיום הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וי"ל דאפילו אי פליג רבי יהושע בן לוי אאביי קיימי לן כאביי[ג] דהוא בתרלאה ועוד י"ל דלא פסיק רבי יהושע בן לוי כר' שמעון אלא בהא דסבר קודם הנץ יוצא בשל לילה אי נמי י"ל דאפילו רבי שמעון מודה שזמן ק"ש של יום קודם הנץ[ד] והא דלא קאמר פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים קודם הנץ ויוצא בשל יום ובשל לילה דהוה רבותא טפי יש לומר דבעי לאשמועינן שאין יוצא בשל לילה אחר הנץ ואפילו נאמר דרבי שמעון סבר דזמן ק"ש אחר הנץ אין להעמיד מתניתין דהכא כוותיה ודלא ככל הני תנאי דאם כן הוה ליה לגמרא לדקדק ולאוקמי כוותיה בהדיא ורבינו תם פירש דזמן ק"ש הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וכרבי שמעון[ה] והוותיקין היו ממהרין שלא כדין קודם הנץ החמה בשביל חובת התפלה כדי לסמוך גאולה לתפלה[ו] שתהא עם שמש[ז] אע"ג דתפלות כנגד תמידין תקנום והתמיד היה קודם הנץ בעמוד השחר מ"מ זמן תפלה בשעת הנץ והיינו דפריך בפרק תפלת השחר (ברכות דף כו.) ורמינהו מצותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך כו' פירוש ולא עד תצות אלמא דעיקר חביבות התפלה בשעת הנץ ולהכי קורין ק"ש שלא כדין בשביל חביבות התפלה ולהכי לא פריך ליה גבי ק"ש שהיה יודע שהיו קורין אותו שלא כדין בשביל חביבות וממהרין אותו קודם זמנו שהוא אחר הנץ כמתניתין דהכא וכר"ש שאמר משום ר"ע וקשה דמצותה עם הנץ החמה משמע דזה עיקר מצות ק"ש עוד קשה לומר שלא יהא הלכה כאביי דהוא בתרלאה מיהו רבינו תם פי' דאביי נמי הכי מ"ל והא דקאמר לק"ש כוותיקין פירמנא בעלמא כלומר סמוך להנץ כוותיקין ולא כוותיקין לגמרי דאילו ווותיקין מקדימין ואנו מאחרין אחר הנץ ועוד הניא דשמעינן דאם כן הוה לגמרא לדקדק ולאוקמי כוותיקין דאם כן הוה לי

מסורת הש"ס

ח) [תוספתא פ"ב ה"ד], ט) [נע"י בריתים מדא מיבה וחב הוא כפי' ראשון של רש"י], ג) [מדות פ"ב מ"ג], ד) [שם], ה) שקלים פ"ה ה"ח [תוספ' פ"ב ה"ה], ו) [בס"א: יחזרו], ז) [עיין הגלה זו בע"י ומגלא שם כמה שעייסם], ח) [תוספתא פ"ב ה"ו], ט) [פי' פעל ה' ומגן אברהם מה יומר מזה למענהו כדי שלא תהא המגלחה שלא במי שהוא חפץ ערוך בשם ר"מ בעבוד פעל], י) [בע"י ליתא], כ) [נ"ל שבבה ומחק וכ"ל בע"י].

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל מה שבגלח הקב"ה לכבודו בראו שנאמר כל פעל ה' למענהו נ"ב וקשה למה להם טעם זה ת"ל משום מעלה עשן דהוה ליה ביאה היקנית ואם היקר אחת מכל קממנה מייב כלאיתא פ' ה' דף נ"ג: (ב) רש"י ד"ה פרק בשיר הכרעת קול: (ג) ד"ה שהלו כו' כמין תיבה פרוצה או כמין ספינה רוקדת היו ירחים לדבקם: (ד) ד"ה בשמך יקראוך כלומר לא יחלב וכו' על דרהם בשמך יקראוך לבוא ולישב במקומך:

תוס' ישנים

עמד נחשול בו'. לא מפני שעשה עבירה כשהלך למלרים כדאמרינן בספרי אחר אחר לקמורה ולכיבוש הארץ. **והללו פתן מתעפשת.** ואע"פ שהיה הלחם מס ביום הלקחו, מ"מ מה שמיפשר בידי אדם לא היה הקב"ה רוצה לתקן. **שנאמר כל פעל ה' למענהו.** הכא לא מייתי קרא דלכבודי בראתיו שאין כל כך בגאי אם היה מפלא ואין זה אלא [אחמה] יתרה דבעינן, משום דכתיב כל פעל וגו'. ה"ג בספרים וקנים ובבמה ספרים ומה ראית [ו]הזכרת מעלה (צערו) [תמרו] כנגדו. פי' אומו עשב מעעלה עשן כנגדו ואינו מפלא ולכאן אלא מתמר ועולה ממקל דאיתי אלא היה אום אדם מכיר אלא הם, אבל עשב אחר שמו מעלה עשן הוי מכירין אנשי אלכסנדריא אם מיסר מיסר בקטרת מייב מיתה. ולספרים שמוגה בהם מעלה עשן כנגדי אין הלשון (מכוון) דהוה ליה למימר דאיתי אי מעלה עשן אלא. מיהו יש ספרים שכתב בה במקבת אקלים [פ"ה ה"ח] מעלה עשן עומד לנגדי. ובתוספתא [יומא פ"ב ה"ו] כתוב דאיתי כנגדי. מיהו אותם ספרים דגרסי גירסא דאמורה יש לפרש כדפרישית. ויש תוספתא שנאמר בה מעלה עשן לנגדי ולא כתב בה לא עומד ולא דאיתי, ודומה שהגיהו עומד לא דאיתי לתקן הלשון, וכדפרישית עיקר. ה"ל אלאתן.

נסירוגין. אם לא שכב אחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא ואת כי שטיח ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא יתן ה' אותך ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא וכאן המים ואחריו ראשי תיבות (אם שכב ואת כי שטיח): **להניף דלתות.** לשער המזרח של העזרה ושל נחושת היו: **נחשול.** סערה: **והטילוה לים.** להקל **לספינה: וברכה.** חבקה: **לנמלה.** פורטי"ו מקום שהספינות נמשכות שם ליבשה: **רפיעונו.** לשון דלת שהוא רך ונועל רך ופותח: **אלא ברית יש.** כאילו כרתו ברית זו עם זו ויש אומריס ברייתא יש: **נשפנו.** כשהעשירו: **קנניתא.** מזוקקת וכן אם מין נחושת והוא נחושת קלה: **מתני' בן לוי.** כלומר מן הלויים: (ב) **פרק.** הכרעת קול נעימה: **על מעשה הכבש.** קושר ד' קולמוסין בד' אצבעותיו וכותב שם בן אדם אומיות כאחד: **גמ' לדות.** מן התנור: **שהללו.** שבאו מן אלכסנדריא לפי שלא היו יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהוא עשוי כמין תיבה (ג) פרוצה כמין ספינה היו ירחים לדבקם מבפנים לתנור ואופין אותן מבחוץ: **לפלו להם שברים.** מתרומת הלשכה: **ועל דבר זה מזכירים אותם לשבח שמעולם הו': לפטם.** לכתוש הסמנין ולערבם יפה כמו שנאמר (שמות ל) ממולח: **להעלות עשן.** שלא היו מכיריו בעשב שהוא מעלה את העשן זוקף ומתמר כמקל: **מיעט לכודם.** בחולבן ביתו: **מעלה עשן.** עשב שהוא מעלה עשן ראיתי כנגדי: **מגילת סמנין.** שכתובין בה שמות סמני הקטורת: **מלאן אמר בן עזאי.** ממעשה בית גרמו ובית אבטינס שבקשו חכמים לדחותם ממקומם ולא יכלו: (ד) **בשמך יקראוך.** לא ילאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי כי על כרחך בשם יקראוך לבא ולשוב במקומך: ומשלך

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ז מהלכות ס"מ הל' יד טוש"ע י"ד סי' רפג סעיף ג:
נז ב מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' ה:

תורה אור השלם

1. קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים רַהִיטֵנוּ בְּרוֹתִים:
שיר השירים א יז
2. זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב:
משלי י ז
3. כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו:
ישעיה מג ז
4. וְנִבְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ וְאַחַר תְּשִׁבוּ וְהָיִיתֶם נְקִיִּם מִיְּיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְיָ:
במדבר לב כב
5. כֹּל פֹּעַל יְיָ לְמַעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה:
משלי טז ד

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה בסירוגין וכו' (אם שכב ואת כי שטיח) נ"ב הטיח לתת עשה ממנו דבור בפ"ע וקלא אלדעיל בסוף הטעמוד דאמר הש"ס אם שכב ומפרש רש"י דהייטו מה דכתיב ואת כי שטיח דאם שכב לא כתיב בקרא. יעוש"ס כי האמת שם:

לעזי רש"י

פורט"ו [פור"ט]. נמל.

מוסף רש"י

לכבודו. לשכחו (אבות פ"ו הי"ד).

רבינו חננאל

ואלו לגנאי בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים. ולא היו יודעים לרדות, פי' כגון רדן בשולי המחתה [תמיד פ"ו], וכמו שאומרים יצא רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה [שבת קיז]. וכן בית אבטינס דברים פשוטין הן. **בר** קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב. מאי מעשה הכתב (כן) שהיה נוטל ה' קולמוסין בה' אצבעותיו ואם היתה תיבה של ה' אותיות כותבה בבת אחת. **כל פעל ה' למענהו.** פי' פעל ה' ונתן חכמה לזה יתר מזה, למענהו, כדי שלא יהיה המלאכה אלא במי שחפץ. **מעלה עשן.** הסם שנותן בקטורת ומעלה עשנה כמקל שאינה מפצעת לכאן ולכאן. וכיון שהגיד ר' יוחנן בן נורי מה שא"ל אותו זקן שהיה מבית אבטינס, א"ר עקיבא כיון שכוונתם לשם שמים היתה אסורה לספר בגנותן. **וכן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך**

א בסירוגין: ניקנור נעשו נסים לדלתותיו: ת"ר [ב] מה נסים נעשו לדלתותיו אמרו כשהלך ניקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של מצרים בחזירתו עמד עליו נחשול שבים לטבעו נטלו אחת מהן והטילוה לים ועדיין לא נח הים מזעפו בקשו להטיל את חברתה עמד הוא וברכה אמר להם הטילוני עמה מיד נח הים מזעפו והיה מצטער על חברתה כיון שהגיע לנמלה של עכו היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה ויש אומרים בריה שבים בלעתה והקיאתה ליבשה ועליה אמר שלמה [1] קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים אל תיקרי ברותים אלא [2] ברית ים [3] לפיכך כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב חוץ משערי ניקנור מפני שנעשו בו נסים ויש אומרים [4] מפני שנחושתן מוצהבת היתה ר' אליעזר בן יעקב אומר [5] נחשת קלוניתא היתה והיתה מאירה כשל זהב: **מתני'** ואלו לגנאי של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת הוגרם בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב על הראשונים נאמר [1] זכר צדיק לברכה ועל אלו נאמר [2] ושם רשעים ירקב: **גמ'** ת"ר [3] בית גרמו היו בקיאין במעשה לחם הפנים ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים והיו יודעין לאפות כמותן ולא היו יודעין לרדות כמותן שהללו מסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ והללו מסיקין מבפנים ואופין מבפנים הללו פיתן מתעפשת והללו אין פיתן מתעפשת כששמעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו שנאמר [3] כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו [4] וחזרו בית גרמו למקומן שלחו להם חכמים ולא באו כפלו להם שכרן ובאו בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה והיום עשרים וארבעה [5] ר' יהודה אומר בכל יום עשרים וארבעה והיום ארבעים ושמונה אמרו להם חכמים מה ראיתם שלא ללמד אמרו להם יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודת כוכבים בכך ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח מעולם לא נמצאת פת נקיה ביד בניהם שלא יאמרו ממעשה לחם הפנים זה ניזונין לקיים מה שנאמר [4] והייתם נקיים מה' ומישראל: של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת: ת"ר [6] בית אבטינס היו בקיאין במעשה הקטורת ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים והיו יודעין לפטם כמותם ולא היו יודעין להעלות עשן כמותן של הללו מתמר ועולה כמקל של הללו מפציע לכאן ולכאן וכששמעו חכמים בדבר אמרו [6] כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו שנאמר [3] [5] כל פעל ה' למענהו [7] וחזרו בית אבטינס למקומן שלחו להם חכמים ולא באו כפלו להם שכרן ובאו בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה והיום עשרים וארבעה והיום ארבעים ושמונה אמרו להם חכמים מה ראיתם שלא ללמד אמרו יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב אמרו שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודת כוכבים בכך ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח מעולם לא יצאת כלה מבושמת מבתיהן וכשנושאין אשה ממקום אחר מתנין עמה שלא תתבסם שלא יאמרו ממעשה הקטורת מתבסמין לקיים מה שנא' והייתם נקיים מה' ומישראל תניא אמר ר' ישמעאל פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אחד מבני בניהם אמרתי לו אבותיך בקשו להרבות כבודן ורצו למעט כבוד המקום עכשיו כבוד מקום במקומו ומיעט כבודם אמר ר' עקיבא [7] (פעם אחת) סח לי ר' ישמעאל בן לוגא פעם אחת יצאתי אני ואחד מבני בניהם לשדה ללקט עשבים וראיתי [8] (ששחק ובכה) אמרתי לו מפני מה בכית אמר לי כבוד אבותי נזכרתי ומפני מה שחקת אמר לי שעתיד הקב"ה להחזירה לנו ומפני מה נזכרת אמר לי מעלה עשן כנגדי הראהו לי אמר לי שבועה היא בידינו שאין מראין אותו לכל אדם אמר ר' יוחנן בן נורי פעם אחת מצאתי זקן א' ומגילת סממנין בידו אמרתי לו מאין אתה אמר לי מבית אבטינס אני ומה בידך אמר לי מגילת סממנין הראהו לי אמר לי כל זמן שבית אבא היו קיימין לא היו מוסרין אותו לכל אדם ועכשיו הרי הוא לך והזהר בה וכשבאתי וסחתי דברי לפני ר"ע אמר לי מעתה אסור לספר בגנותן של אלו מכאן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך ומשלך